

Motion till riksdagen 2019/20:2599

av **Elisabeth Björnsdotter Rahm och Ann-Britt Åsebol (båda M)**

Jämförelser i omsorgen som speglar äldres behov

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över socialtjänstlagen där äldres rättigheter till goda levnadsvillkor ingår och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Omsorgen för äldre personer tillhandahålls enligt två lagar, socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Avgörande för om den äldre personen (65 år och äldre) ska få insatser enligt SoL eller LSS är om funktionsnedsättningen är medfödd eller förvärvad före 65 års ålder. Alla personer – oavsett ålder och funktionsnedsättning – omfattas av SoL. Regeringen har nyligen tillsatt en utredning som ska se över socialtjänstlagen i ett brett perspektiv. Dock saknas tydliga direktiv avseende hur äldres rättigheter i SoL ska kunna stärkas.

Inom LSS har yngre personer med funktionshinder rätt till goda levnadsvillkor. Äldre med liknande funktionshinder har däremot inom ramen för SoL bara rätt till skälig levnadsnivå. Denna skillnad i rättigheter leder i dag till att många äldre dessvärre inte får den omsorg de behöver. Svårigheterna med att tolka begreppet skälig levnadsnivå leder ofta till att biståndsbedömningen inte utförs efter äldres individuella omsorgsbehov utan snarare styrs av kommunens budgetramar. Dessutom kan vad som anses vara en skälig levnadsnivå skilja sig åt kommunerna emellan.

Dessvärre har rättstillämpningen inte blivit något stöd för kommunerna, då det fortfarande finns få prejudicerande domar gällande skälig levnadsnivå inom äldreomsorgen. De flesta kommuner har tagit fram riktlinjer för behovsbedömning inom äldreomsorgen. Ett skäl är att riktlinjerna ska vara till stöd för biståndshandläggare och andra beslutsfattare när de gör bedömningen av den äldre personens rätt till insatser och ge en likvärdig bedömning mellan handläggare. En risk finns då att riktlinjer blir så styrande

att den enskildes behov av insatser inte prövas individuellt och att rättigheterna därmed inskränks.

Det är just problemen med att tolka begreppet skälig i SoL som gör att det finns betydande risk att biståndsbedömningen av en äldre persons omsorgsbehov blir mer beroende av kommunala budgetramar än av den äldres individuella behov. Detta skapar också stora skillnader mellan kommuner, vilket leder till en mindre jämlik och jämställd omsorg om äldre.

Därtill komplicerar begreppen välbefinnande i socialtjänstlagens värdegrund frågan om skälig levnadsnivå. Skälig levnadsnivå och välbefinnande finns i samma lag och hur de förhåller sig till varandra är svårbegripligt. Skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor är en spänning mellan två begrepp i två olika lagar.

Sedan regleringen av barnomsorgen flyttade till skollagen så är äldreomsorgen det enda område i lagen som omfattar i princip alla människor som uppnår en viss ålder – 65 år och äldre. Det är således den kronologiska åldern, inte hur personen fungerar eller vilka behov den har, som avgör vilken lag som reglerar omsorgen.

En fråga som därför bör utredas är om insatser inom äldreomsorgen, som idag tillhandahålls inom ramen för SoL, ska komma via en egen lag. Dessutom bör ifrågasättas om man överhuvudtaget ska ha en åldersgräns. Den kronologiska åldern har visat sig ha allt mindre betydelse vad gäller behov av vård och omsorg och de flesta 65–70-åringar betraktar sig i dag inte som äldre.

Efter många om och men har regeringen tillsatt en bred utredning om socialtjänstlagen där många viktiga och svåra frågor kommer att ses över. Men det finns inga direktiv att utreda hur äldres rättigheter ska kunna stärkas i relation till dagens tillämpningar. Termerna skäliga och goda levnadsvillkor tas visserligen upp, men det förefaller som att det saknas en vilja att höja nivån på äldres rättigheter. Det är inte acceptabelt att en grupp människor ska ha svagare rättigheter än andra inom ramen för socialtjänstlagen. Regeringen bör överväga att ge utredningen ett tilläggsdirektiv, där äldres rättigheter till goda levnadsvillkor i SoL ingår.

Elisabeth Björnsdotter Rahm (M)

Ann-Britt Åsebol (M)